

Nieuw leefgebied voor de

De grote weerschijnvlinder is in Nederland bezig met een opmars, zoals in het vorige nummer van Vlinders is toegelicht. In het oosten en noordoosten van het land breidt de vlinder zich uit, maar in Zuidoost-Nederland komen er nog steeds maar vier populaties voor. In 2008 is er al onderzoek gedaan naar het leefgebied van de vlinder, maar er was nog niet veel bekend over de voortplantingshabitat. Op de hoge zandgronden van Zuidoost-Nederland zijn populaties in onder meer Kampina, De Brand, het Weerterbos en De Bruuk bekend. Maar er lijken meer geschikte gebieden te zijn waar de vlinder nog niet is waargenomen, bijvoorbeeld De Scheeken en De Mortelen in Noord-Brabant, waar veel aan natuurontwikkeling van natte bossen wordt gewerkt.

Tekst:
Bart van Berkel en
Tommie Pot
oud-studenten
De Vlinderstichting

In het project Wild van Vlinders, waarin De Vlinderstichting en ARK Natuurontwikkeling verkennen hoe vlinders beter kunnen profiteren van natuurontwikkeling, is de grote weerschijnvlinder een van de aandachtsoorten. Om de geschiktheid als leefgebied goed te beoordelen, is het belangrijk om te weten waar de rupsen zich ontwikkelen. In Nederland is echter nog niet vaak met succes naar de rups gezocht.

Rupsen zoeken

Matthew Oates uit Engeland heeft een bruikbare methode ontwikkeld om de rupsen makkelijker te vinden. Oates kijkt bij het zoeken naar waardplanten die dunne, groene en beschaduwde bladeren hebben. Waar hij vooral interesse in heeft, zijn volwassen vrouwelijke boswilgen met jonge uitlopers. Als hij zo'n boom heeft gevonden, zoekt hij elke tak af naar blaadjes die op een typische manier tot de hoofdnerf zijn aangevreten. In de buurt van die blaadjes, heeft als het goed is een rups gezeten en in het beste geval zit hij er nog.

Aangevreten blaadjes van boswilgen uit Engeland. Blaadjes zonder vraatsporen zijn blaadjes waar het eitje op was afgezet.

Een rups heeft zichzelf vastgesponnen aan het blaadje, en het blaadje aan de tak. Dit was een grauwe wilg.

Ook het spinsel is een goede aanwijzing voor de aanwezigheid van een rups. Hij spint zichzelf en het blaadje waar hij op zit vast aan de tak. Een zoekmethode die hierop is gebaseerd is ontwikkeld door Gabriel Hermann, die in Duitsland zoekt naar blaadjes die door het spinsel blijven hangen nadat alle andere blaadjes hebben losgelaten. De rups is dan nog aanwezig op het blad of in de buurt van het blad. Wij hebben in het najaar van 2018 gezocht naar de rupsen in bovenstaande natuurgebieden. Samen met Matthew Oates, die al 49 jaar ervaring heeft met de vlinder, zijn we op pad gegaan. In De Bruuk was het meteen raak. Terwijl Matthew de rups in Engeland altijd op boswilg vindt, werd hier een rups gevonden op grauwe wilg. In totaal hebben we vijf rupsen gevonden, waarvan drie op grauwe wilg, één op een kruising van boswilg en grauwe wilg en één op boswilg. In Nederland plant de vlinder zich dus zeker niet alleen op boswilg voort.

De rups is dan nog aanwezig op het blad of in de buurt van het blad. De rups kan nog actief zijn op de tak of zit in de vork van een twijg de winter af te wachten.

Bart van Berkel

Bart van Berkel

grote weerschijnvlinder

Tommie Pot

Deze rups is op een twijg op zoek naar een overwinteringsplek.

Bart van Berkel

Rups die zijn overwinteringsplek heeft gevonden in de vork van een twijg.

Tommie Pot

Rups in De Bruuk die op zijn vastgesponnen blad zit.

Bomen en bosranden

Aan het eind van de zoekperiode hebben we in één keer alle proefvakken uitgezet. Na het vinden van een rups hebben we een proefvlak van 25 x 25m uitgezet met de rups als middelpunt. In dit proefvlak hebben we de biotische en abiotische factoren gemeten. Ter vergelijking hebben we nog negen willekeurige locaties in het voortplantingsgebied genomen. Ook hebben we drie potentiële locaties in De Scheeken en drie in De Mortelen behandeld. Bij deze locaties was elke keer een bos- of grauwe wilg het middelpunt van het proefvlak.

Wat opviel tijdens het veldwerk is dat er altijd een of meer hogere zomereiken aanwezig waren die voor schaduw en beschutting tegen de wind zorgden. Hoge eiken worden als ontmoetingsplek gebruikt. Het mannetje verdedigt vanuit zo'n boom zijn territorium en de vlinders gebruiken deze bomen voor de paring. In De Scheeken en De Mortelen was dit soort bomen niet aanwezig op de locaties die werden onderzocht als potentieel habitat.

In de literatuur wordt beschreven dat bosranden die van noord naar zuid lopen het aantrekkelijkst zijn. Maar in het veld was dit anders. Wat belangrijk lijkt, is dat omliggende vegetatie voor schaduw zorgt, ongeacht de oriëntatie van de bosrand of open plek. Uit ons onderzoek is naar voren gekomen dat binnen de voortplantingshabitat geen hoge bedekking en diversiteit aan struvelen was. Grote weerschijnvlinders voeden zich onder andere met honingdauw op struvelen, maar dit hoeft blijkbaar niet in de directe omgeving van de voortplantingshabitat aanwezig te zijn.

Op de schaal van het landschap was het percentage bos groter in de gebieden met populaties dan bij De Scheeken en De Mortelen. In deze gebieden is meer open ruimte, en veel percelen waar grauwe wilgen

staan zijn niet overschaduwd door hoge bomen. Dit maakt deze gebieden minder geschikt omdat de kwaliteit van de waardplanten dan omlaag gaat. Bladeren drogen sneller uit en worden dikker en blauw van kleur. Dit leek helaas ook in Kampina het geval te zijn: meer kwantiteit dan kwaliteit. Hier liggen mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

Blijven kijken

Dat er nog geen waarnemingen zijn van de vlinder wil natuurlijk nog niet zeggen dat hij er niet is. De gebieden lijken misschien minder geschikt, maar enkele waardplanten die wel de goede kwaliteit hebben kunnen al voor een verschil zorgen. Zo hebben we bij het uitzetten van een proefvlak in De Mortelen de blaadjes uit afbeeldingen hieronder gevonden. Dit zijn typisch blaadjes die passen bij rupsen van deze mooie vlinder. Helaas was de rups al verdwenen dus kunnen we niets met 100% zekerheid zeggen. Ons advies is dan ook om vooral uw ogen open te houden en uit te kijken naar de vlinder als u in deze gebieden bent! 🦋

Het project Wild van Vlinders wordt ondersteund door subsidie van de provincie Noord-Brabant.

Tommie Pot

Tommie Pot

Typerende blaadjes die wijzen op voortplanting.